

Meie mälestuste raamat

Nõuka-ajast rääkimine ei ole selle taganumine ega idealiseerimine. See oli meie lapsepõlv, õpiaeg, töö- ja pereelu algus. Iseküsimus, kuidas see aeg meid mõjutas, misse ladesus. Igal inimesel on oma ajaga emotsionaalne side ja ainukordsed mäles-

tused, mille liitmisel võib tekkida huvitav üldistus. See raamat ongi pooldokumentaalne katse kollektiivse mälu abil korrastada ja sõeluda nõuka-aega. Et see ei vajuks enne tõsiteaduslikke käsitlusi teadmatuse paksu tolmukihki alla.

2004. aasta alguses kuulutasime ajalehes Postimees välja nõuka-aja mälestuste kogumise. Inimeste poolt saadetud kirjade ja asjade hulk ületas kõik ootused. Lugusid järjestades ei seadnud ma eesmärgiks kronoloogilist lähenemist, vaid ühest

meenutusest kasvas välja teine, ühest teemast järgmine. Võimaluse korral täpsustasin saatja ees- ja perekonnanime ning sünniaasta.

ENNO TAMMER,
raamatu koostaja

Valitud palu raamatust

AEG JA NÄHTUSED

Pavlik Morozov ja
Zoja Kosmodemjanskaja

Krista Staškevitš (sünd 1977):

Viimaks ometi oktoobrilaps! Kannan uhkelt tähekesemärki. Minul on plastmassist, Moskvast toodud. Olen uhke ja ideeline. Loen erutusega raamatuid Pavlik Morozovist ja Zoja Kosmodemjanskajast.

Umbes samasse aega jäävad lõputud teleülekanded NLKP juhtide vaevumärgatavatest käevibutustest tribüünidel, nende kõnedest ja matustest. Öde väidab, et ka siis tuleb püsti seista, kui telegas hünni mängitakse. Seisan püüdlult keset elutuba. Terve pere naerab. Solvun ja lähen oma tuppale.

Ühel suvel leian vanaema pööningult emme vanade koolivihikute ja õpikute kapist raamatu "Vabadussõja ajalugu". Vanaisa soovib selle tagasi viia ega seleta üldse midagi. Loen ja ei mõista. Midagi saab selgemaks, kui näen emme veidrat naeratust vastuseks õe teadustusele, et tema tekk on natsionalistlikes värvides, teadagi sinimustvalges.

OLME

Pesumasin Riga
ja vana hea pesuseep

Anu Piirimaa (sünd 1965):

Tagantjärele imestan, kuidas õpetajast kasvatajast ema, kel tihti vaid poolteist päeva vaba aega, kõik need koristamised-pesemised-triikimised jõudis ära teha? Ja millal ta puhkas? Ei olnud ju pesumasinat ega tolmuimejad nii "intelligentsed" nagu tänapäeval, pesupulbritest rääkimata.

Mingist ajajärgust on silme ees pilt, et vann on otsast otsani ligunevat pesu täis ja vanni kõrval müriseb vana truu pesumasin Riga. See teenis meid 1990ndate alguseni, ehkki isa tegi vahepeal meie ja tädi masinast "uue Riga".

Kui üks masinatäis oli kaks korda läbi pestud, väanasime pesu käsitsi välja ja vannist järgmine laar sisse. Ja nii mitu masinatäit järjest. Kui oli mustem pesu, tuli ka pesumasinas vahepeal vett vahetada, aga sel ajal ju veemõõtjad polnud. Lõpuks tuli kogu see puhas pesu kolm korda läbi loputada ja käsitsi välja väanata. Ema kasutas pesemiseks mingit Venemaa pulbrit, vist oli Lootos ja vahel pesi ka selleaegse reklaami kohaselt – vana hea pesuseebiga.

DEFITSII

Puuviljade nägemine
ajas nutma

Ene-Liis Taur (sünd 1936):

1988. aastal olin omateada paljunäinud ja -lugenud ekskursioonijuh, kui sain pärast kaheksa- või üheksakordset äraütlemist loa

sõita külla sugulastele USAsse. Istudes Moskvast USA firma lennukisse, kus olid ainult nõukogude inimesed, juhtus midagi kummalist – üleüldises eufoorias toimus suur vennastumine. Inimesed rääkisid avameelselt endast ja oma kavatsustest, pelgamata, et keegi võiks neid selle eest repressseerida.

Üle terve lennuki räägiti järgmist anekdooti:

“Satub nõukogude naine kapitalistlikku riiki ja külastab üht tavalist kauplust. Poes loomulikult on vabalt saada kõike, mida inimhing igatseb.

Edasi on kolm võimalust.

1. Vaatab ja vaatab see naine poelette klaasistunud silmadega. Siis minestab ja kukub. Keegi ei suuda teda äratada.

2. Viskub kogu kehaga letile, ajab käed laiali ja hakkab karjuma: “See kõik on minu, minu! Ärge trügige ligemale!”

3. Hakkab nutma ja ei suudagi nuttu lõpetada.”

Lennukis oli ka küsimus kõigile, et millise variandi teie valite? Ning eks me siis kõik naersime nende rumalate anekdootlike naiste üle.

USAsse jõudmise kolmandal päeval külastasin sugulasega poodi, millest anekdoot jutustas. Oli novembri algus. Nii kui poodi sisse astusime, võttis meid vastu puu- ja juurviljade osakond, kus olid maasikad, ananassid, apelsinid, banaanid jne. Ehk kõik see, mis praegu nii meile kui ka meie lastele täiesti loomulik tundub.

Mul oli siis aga kodus neli last (28-, 27-, 16- ja 14-aastane), kes polnud elus banaan näinud, söömiseist rääkimata. Ja milligipärast meenus mulle hoopis vana kodune lugu, kui olin keetnud perele seajalgadest ja rupskitest sülti. Ema tuli külla ja arvas, et maitse oleks parem, kui lisaksin vasikaliha. Selle peale tegid mu lapsed suured silmad – kas vasikaid tõesti süüakse?

Nüüd on teie kord arvata, kuidas käitusin mina, enda meelest tark ja ennastvalitsev uhke 52-aastane pereema USA poes? Ma pöörasin oma võõrustajale selja, teeseldes, et uurin hoolega tükeldatud porganditega vitriini ja – hakkasin nutma...

MINU ESIMENE

Minu esimene
nõudepesuvahend

Fideelia-Signe Roots (sünd 1976):

Kord leidsime järjekordsest rootslaste saadetud pakist plastikpudeli, mis oli täis rohelist vedelikku. Arvasime isaga, et see on mahlakontsentraat. Valasin natuke vedelikku kruusi põhja ja vett peale. Kui lusikaga segasin, hakkas jook millegipärast vahutama. Maitseisin: jube! Mõru ja kibe maik ei kadunud pool päeva suust. Hiljem selgus, et tegemist oli nõudepesuvahendiga. Mis teha, me polnud iial varem ühtegi nõudepesuvahendit näinud: pesime nõusid lihtsalt sooja veega.

Oli 1990ndate algus.

Tänapäev tähistas 25. novembril oma viiendat sünnipäeva ja kolimist uutesse ruumidesse väikese peoga St. Patrick's pubis. Pildile jäid (esiplaanil) kirjastuse Maalehe Raamat direktor Signe Siim, ajaloolane Marek Tamm, Eesti Kirjastuste Liidu tegevdirektor Kristiina Raid, Kirjastuse Varrak peatoimetaja Krista Kaer, Tähekesse peatoimetaja Ilona Martson ja toimetaja Krista Mõisnik. Tagaplaanil on näha veel Elukirja levijuh Piia Sehver, Varraku tegevdirektor Priit Maide ja Elukirja peatoimetaja Helle Raidla. Tänamekõiki, kes meie peo meeldejäävaks muutsid.

Raamat "Nõukogude aeg ja inimene" saab valmis 1. detsembriks

Seejärel ootame kõiki järgnevas nimekirjas olevaid inimesi, kelle kaastööd on raamatus avaldatud, väikesele koosviibimisele 3. detsembril kell 14 Tallinnasse Army Lokaali (Sakala 1).

H. Aavik
Henn Alton
Küllo Arjakas
Mart Arold
Rein Arumäe
Elsa Aruoja
Maire Eiert
Jaan Erne
Anu Haak
Mati Hint
Maie Huovila
Juta Joonsaar
Mare Jõul
Rein Kaidla
Ivar Kallion
Riina Kasser
Neeme Katt
Asta Kattai
Merike Kerner
Katrin Kippasto
Andres Klemet
Aili Kogermann
Raii Koit
Leo Konsap
Ulvi Kroon-Mürk
Margus Kruut
Otto Kubo
Epp Kukemelk
Asta Kukk
Joel Kütt
Toivo Laan
Enn Laansalu
Kalju Leib
Silvi Lemberg
Age-Li Iivak
Tiitu Luht
Eli Maanso
Juta Margus
Eve Martinson
Tiina Matvejeva
Aliide Mets
Anne Metsis
Vilma Muna
Pille Mäerand

Ülle Mölder
Einari Nirk
Birgit Nurme
Silvia Nurmoja
Toivo Ojaveski
Elmar Orav
Volita Paklar
Peeter Palusoo
Anu Piirimaa
Matti Piirimaa
Elli Pilvistu
Karl Pilvistu
Enno Poldre
Väino Raskasov
Ivi Rattik
Merike Raud
Sirje Reinsoo
Tuuli Reinsoo
Paavo Roolaid
Fideelia-Signe Roots
Ruth Rukki
Eerik Rumberg
Jaan Ruus
Alaide Räni
Marion Ründal
Lehvi Samuel
Ivi-Els Schneider
Leida Sepp
Astrea Sibul
Peeter Simm
Krista Staškevitš
Rannar Susi
Erich Talve
Helle Tamm
Risto Tanner
Ene-Liis Taur
Eva Teppo
Udo Themas
Tarmo Timm
Leida Trink
Aavo Veinthal
Aime Vilu

Täname kõiki osavõtjaid! Kõik materjalid anname üle Eesti Rahva Muuseumile. Kui teil on midagi selle vastu, palun teatage telefonil 669 1893 (Tiina Tammer) tiina@tnp.ee hiljemalt 20. detsembriks 2004.

Kaupmeeste kiituseks

Mäletan hästi, kui 2003. aasta oktoobris Frankfurdi raamatumessil levis Eesti kirjastajate seas hirmus uudis: kauplus Rahva Raamat tõstetakse kohe majast välja ja selle asemele kolib Hugo Bossi pood.

Õhtul kogunesid mõned kirjastajad murelik-sõjakalt Kirjastuste Liidu juhi Signe Siimu hotellituppa. Kõigepealt jõime ära Signe konjaki. Seejärel minu konjaki. Siis veel natuke midagi ja otsustasime: nii me seda asja ei jäta. Ei jätnudki. Pöördumine kultuuriministeeriumi poole, pikett, allkirjad raamatukaupluse toetuseks. Tagantjärele tänud Prussakovi rattaühingule, millega tahes nad nüüd ka ei tegeleks, tookord olid just nemad need, kes piketi ja allkirjade kogumise organiseerisid.

Kuid Hugo Boss kolis sisse. Rahva Raamat ei kolinud küll välja, ent pidi loovutama küllalt olulise osa oma pinnast ning seega ka Tallinna esinduskaupluse väljanägemise. Ma ei ole näinud kedagi Bossi poe akende vastu või tomateid loopimas (mida mõnedki lubasid), kuid ma pole näinud ka kedagi Bossi poodi sisenemas või sealt väljumasa. Aga ega ostja peagi käima, raha peab liikuma.

Selle aasta Frankfurdi raamatumessil ei saanud me aru, miks tulid messile koos Rahva Raamatu juhataja Sirje Pihlak ja kirjastuse Pilgrim juht Tiina Ristimets. Ning mis asju oli neil kogu aeg ajada Eesti Ekspressi juhtidega, kes samuti messi väisasid.

Nüüd on lõpuks kõik selgunud: detsembri alguses avab Tallinnas Viru keskuse III korrusel ukseid ca 800 ruutmeetri suurune raamatukauplus Rahva Raamat, mille omanikuks Ekspress Grupp. Ristimets ja Pihlak tegelevad koos kaupluse avamisega.

Suurt raamatukauplust on kirjastajad juba kaua oodanud. Kui neli aastat tagasi Apollo Raamatumaja ukseid avas, olime juba natuke õnnelikud. Ja nüüd üle tüki aja jälle uus raamatupood. Suurepärane, sest raamatuid meil on. Ja tuleb aina juurde. Tahaks neid ikka ostjatele ka korralikult näidata, mitte ruumikitsikuses virmastada-reastada.

Seepärast ootamegi, milliseid võimalusi uus suur kauplus pakub. Kuid mitte ainult. Ootame ka teiste kaupluste virgumist, pakkumisi ja koostöövaimu. Sest vahel küll tundub, et kirjastaja on oma raamatutega õnnetu nagu kass poegadeaga, kelle peab kuhugi "ära sokutama". Aga oma lapsed on kõigile armsad ning erilised ja seega tahaks ka teistelt nende suhtes heatahtlikku suhtumist.

Ega ma raamatukaupmeestele midagi suurt ette heita tahagi, seda enam, et loo pealkiri on "Kaupmeeste kiituseks". Kiidaks siis neid ka lõpuks. Mulle meeldib meie raamatukaupluste töötajate silmnähtavalt kasvanud asjatundlikkus ja suhtlemisoskus.

Tegelikult üllatas mind hiljaaegu kõige rohkem Tallinna Kaubamaja I korrusel oleva raamatupoe müüja. Ta nägi mind raamaturiivulite vahel sihitult ringi tuiamas (tegelikult vaatasin üsna sihikindlalt, kuidas on välja pandud Tänapäeva raamatud) ja küsis naeratades: "Saan ma teid kuidagi aidata?" Ma tõesti ehmatasin. Meeldivald.

Head müügi-jõulukuud!

TIINA TAMMER

Virumaa Teataja internetiküsitlusele vastanutest seitsmendik teatas, et nad ei osta kunagi raamatuid. Ju need olid kundalased.

Raamatupood pandi tsemendilinnas kinni juba aastate eest ja seejärel on kundalased lihtsalt ära unustanud, kuidas raamatuid ostetakse. Mida sa hing ikka muud oskad sellest asjast arvata.

Vorsti, liha ja leiba poest ikka saab ja nende ostmist nad mäletavad. Raamatuid paraku mitte. Aga toitu pidi keha kõrval ju ka vaim vajama...

Andres Pulver "Kunda unustas vaimutoidu", Virumaa Teataja 13. novembril 2004.

Kirjastus Tänapäev palus kõigil külalistel oma viienda sünnipäeva ja soolaleivapeo kingituseks lillede asemel ilusa raamatu tuua. Kõik need raamatud kingime Uhtna Hooldekodule. Uhtna asub Kunda lähedal.

Alice Imedemaal

Äsja ilmus kaupluselettidele ja saabub kohe ka Suure Eesti Raamatuklubi liikmetele Lewis Carrolli raamat "Alice Imedemaal", mille on tõlkinud Jaan Kross. Pildid palus kirjastus joonistada Navitollal, kes ettevõtmist kommenteerib nii: "Ega ma alguses olnudki nõus seda raamatut illustreerima. Ma pole illustraator ja ei ole eriti võimeline teiste pilli järgi tantsima. Kui raamatut hoolega lugesin, siis järs-

ku tundsin, et see pole kauge maailm ja ma olen võimeline sellega kaasa minema.

Jah, meenub seesama lause: "Me oleme siin kõik hullud; sina oled hull, mina olen hull..." Seesamune hullus oligi peamine põhjus, miks nõustusin seda tööd tegema. Ja lõpuks ma ei pettunudki. Sain sellest tööst sama suure rahulduse kui oleksin teinud oma pilte.

Omapärane kogemus oli muidugi see, et

lugesin raamatut kusagil 20 korda läbi ja see on mul peaaegu peas.

Kui midagi nii hoolega läbi töötada, siis hakkad juba hoopis teisi asju nägema ja tunnistan, et võiksin nüüd terve paksu raamatu kirjutada Alice'i Imedemaast. Aga ma ei tee seda, sest parem on ikkagi, kui igauks selle ise leiab. Kuigi paljud ei leia, sest nad ei näe olulisi asju.

Imedemaa on siinsamas."

Kuidas sündisid Ernesto küülikud

"Ernesto küülikud" on lastejutuvõistluse "Minu esimene raamat" võidutöö. Raamat ilmub detsembri keskpaigas.

See oli möödunud aasta sügisel, kui ma kuskilt lehest lugesin lastejutude võistlusest. Kirjutage lastele, kõlas üleskutse.

Kui õige kirjutakski, mõtlesin ma kõõgis kartuleid koorides, ja hakkasin lugu looma. Sealsamas kõõgivalamu ääres sündiski Ernesto tegelaskuju – töötu mustkunstnik, kes otsib oma küülikutele kodu.

Kartulid said kooritud ja keedetud, mees ja laps söödud ning mõte raamatukirjutamisest jäi selleks korraks sinnapaika.

Mõned kuud hiljem jäi mu väike poeg haigeks. Olin mures ja masendunud. See on igale haigevoodi ääres istunud emale tuttav tunne. Lõputu viinasokid-kõhasirupnuuskame-nina-tühjaks-ring, mille otsa ei paista. Akna taga sopane Eestimaa talv, närv õisest üleval olemisest ja murelikust lapsekõha kuulamisest must. Kõik oli nii pahasti. Siis meenusid mulle Ernesto ja tema jänesed. Istusin arvuti taha ja hakkasin kirjutama. Tahtsin mõtetega mujale.

Kirjutasin jänesest, kes oskavad tantsida, suviselt lõhnavast Eestimaast ja maasikamoosiga pannkookidest. Käisin koos mustkunstniku ja tema hoolealustega laadal ja loomaaias, juuksuris ja pesumajas. Isegi panka ja politseijaoskonda jõudsin.

Lisaks jänesõbrast peategelasele on selles raamatus teisi värvikaid tüüpe, ka pahatahtlikke. Nendega kokku puutudes satub Ernesto nii mitmessegi piinlikku olukorda. Kodu leidmine ei ole ilma raha ja tööta mustkunstnikule kerge, kõik kodud on ju juba kellegi omad. Ent inimlik armastus ja hea hulk ilusaid kokkusaadumisi aitavad õnne leida ka minu Ernestol. Ning jumal tänatud, õnneliku lõppu ei pane keegi vähemalt lastekirjanduses veel pahaks.

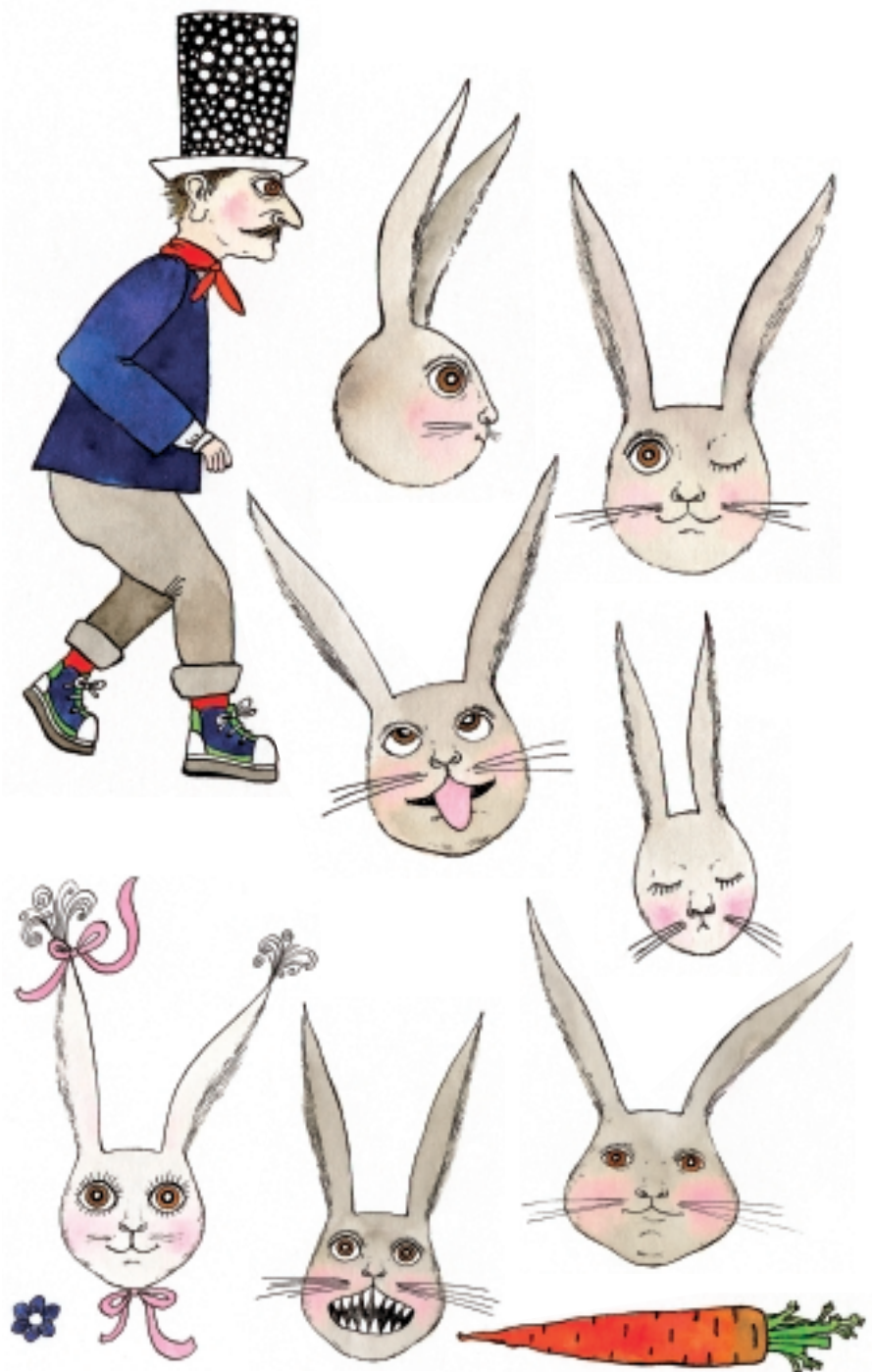
Mul oli mõnus seda lugu kirjutada ja veel mõnusam oma pojale ette lugeda.

Poiss kuulas ja paranes.

Raamat sai valmis ja poiss terveks.

Jälle on kätte jõudmas talv. Jälle kollitavad viirused Eestimaad ja mu poeg köhib. Ja mu arvutis on uue loo algus.

PIRET RAUD, autor ja kunstnik

TÄNAPÄEV SOOVITAB JÕULUKINGIKS

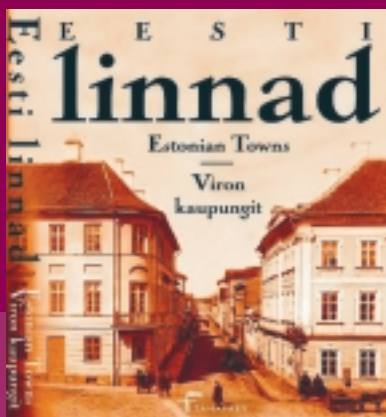
Kui ma väike olin, üritas meie perekonna kodusoomlane iga aasta jõuludeks saata soomekeelse "Guinnessi rekordite raamatu". Iga kord võttis toll raamatu ära ja esimest korda jõudis see pärale alles aastal 1992. Oi, kuidas seda raamatut siis lapati ja peaaegu pähe õpiti! Kohe sai aru, miks tollimehed raamatu endale võtsid. Nüüd on see olemas ka eestikeelsena ning tänavu eriti uhke – 50. aastapäeva juubeliväljaanne on kuldsete kaanetega ja sisaldab eriti põhjalikku ülevaadet iga-aastaste rekordite arengust läbi ajaloo. Sobib igale teatmeteosehuvilisele ja kooliealistele on lausa möödapääsmatu.

Tauno Vahter

"Dekameron" oli vanasti väga oluline raamat, sest erinevalt "Avameelselt abielust" ei olnud see kodudes enamasti ära peidetud ja sealt sai uudishimulik poisslaps lihalikust armastusest üht, teist ja kolmandat teada. Ehkki, mis lihalik see armastus seal tagantjärele vaadates ikka oli, puha ilus ja hingeline ning mis peaasi, mõnusalt kergemeelne ja lustlik. Sestap võiks ka praegused (eel)teismelised lugeda hoopis seda raamatut, mitte vahtida salaja mingit nüri saagimist.

Mihkel Möisnik

Eesti linnade pildialbum on kaunis meeleolu- ja nostalgiraamat. Vanadel fotodel näeb vaateid kõigist 33st ennesõjaajast Eesti linnast. Äratundmisrõõmu põliskasukaile ja uudistamist nooremaile. Tekstid eesti, inglise ja soome keeles. Sobib kingiks kodueestlasele, väliseestlasele või kestahele Eesti-sõbrale.

Eneken Helme

Kui mu abikaasa Enno Tammer viis aastat tagasi teatas, et nüüd tuleb hakata ligi 500-leheküljelist aastaraamatut tegema, pidasin algul nii ideed kui oma meest usna hulluks. Soomes tehakse sellist aastaraamatut suure toimetusega ja aasta läbi. Meil on peatoimetaja Enno Tammer ja käputäis ajakirjanikke, kes selle hiigeltöö valmis vuhivad. Juba viis aastat. Sellist lähiajaloo jäädvustamist peame ise väga oluliseks. Ükskõik, kas riik seda väärtustab või mitte.

Tiina Tammer

Jõulude ajal on kõik inimesed kauniste kunstide ja raamatusõbrad. Tiina Nurga raamat "Kõrgem Kunstikool "Pallas"" pakub huvi igaile 20. sajandi eesti kunsti austajale ning koos "Pallase" seinakalendriga saab neist meelde jääva kingituse. Mõlema esikaanel Erik Haameri impressionistlikus laadis maal "Kaardimängijad".

Eneken Helme

Leelo Tungal on väga armas luuletaja. Ja Viive Noor on väga armas kunstnik. Sellepärast soovitangi kahe armsa inimese koostööna valminud sisukat ja kaunist luuleraamatut "Väike jõulusoov". Sobib lugeda nii suurtel kui väikestel. Hea jõuluvanale ette kanda.

Tiina Tammer

Kupongi esitajale sel leheküljel soovitatud raamatud Rahvusraamatukogu raamatumüügil Tänapäeva letis 10% soodsamalt.

TÄNAPÄEV MÜÜB RAAMATUID RAHVUSRAAMATUKOGUS JÕULUKUU RAAMATUNÄDALAL 7.– 11. DETSEMBRINI

Raamatumüük on avatud:

7. detsembril 12–20
8. detsembril 10–20
9. detsembril 10–20
10. detsembril 10–20
11. detsembril 12–18